

KINO VA TEATRNING YOSH AVLOD TARBIYASIGA TA'SIRI

Axmedova Zamira Amirovna,

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti, «Dramatik teatr va kino san'ati» kafedrasida dotsenti

Annotatsiya. Kino va teatr, hikoya va badiiy ifodaning kuchli vositalari, uzoq vaqtdan beri madaniy paradigmani shakllantirishda ta'sir ko'rsatgan. Tasviriy va sahna san'atining bu turlari o'zining ko'ngilochar ahamiyatidan tashqari, yosh avlod tarbiyasida hal qiluvchi o'rin tutadi. Ushbu maqola kino va teatrning bugungi yoshlarning intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ko'p qirrali ta'sirini o'rganadi.

Kalit so'zlar: kino, teatr, hikoya, badiiy ifoda, vosita, madaniy paradigma, yoshlarning intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanishi.

Axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan insonning ommaviy axborot vositalariga bo'lgan qiziqishi tobora ortib bormoqda. Iste'mol qilinadigan ommaviy axborot vositalarining muhim qismini kino egallaydi. Sotsiologik so'rovlarga ko'ra, bugungi kunda bo'sh vaqtni o'tkazishning eng mashhur usuli kinoga borishdir. Kino, teatrlarning tomoshabinlari o'sib bormoqda, ularning asosiy qismini 18-24 yoshlilar tashkil etadi. Filmlar e'tiqodlarni shakllantirishi, fikrlarga ta'sir qilishi va munosabatni o'zgartirishi, jumladan, dolzarb ijtimoiy masalalarga bo'lgan munosabatni o'zgartirishi kutilmoqda.

Biroq, filmlarning samaradorligi masalasi fanda ochiqlicha qolmoqda. Umuman olganda, bu ommaviy kommunikatsiya tadqiqotlari uchun asosiy masala: ommaviy axborot vositalarining ta'siri ostida his-tuyg'u, idrok va xatti-harakatlar qanchalik o'zgaradi. Bu borada turli tushunchalar mavjud: "minimal ta'sir nazariyasi" dan "kuchli ta'sir nazariyalari" gacha.

Ommaviy axborot vositalarining inson ruhiyati va xulq-atvoriga ta'sir qilishning yagona mexanizmini aniqlash va uning samaradorligi haqidagi savolga aniq javob olish qiyin ko'rinadi. Bu ommaviy axborot vositalarining ta'siriga vositachilik qiluvchi turli omillar (shaxsiy tajriba, realistik mazmun, qahramonlar bilan identifikatsiya qilish chuqurligi, shaxsiy xususiyatlar va boshqalar), shuningdek, doimiy ravishda ta'sir qiluvchi omillar bilan bog'liq. Ommaviy axborot vositalaridagilardan tashqari odamlarga ta'sir qiladi. Shuning uchun bu masala bo'yicha bizning fikr va g'oyalarimiz asosan empirik tadqiqot ma'lumotlariga asoslanadi va bir nazariya bilan cheklanmaydi.

Kino tadqiqotlariga murojaat qilganda, biz kino ta'sirining turli xil ta'sirlari haqida ma'lumotlarni topishimiz mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, ta'sirning samaradorligi uning nimaga yo'naltirilganligi bilan belgilanadi: fikr yoki munosabatlarga ta'sir qilishdan ko'ra, inson xatti-harakatlarini o'zgartirish qiyinroqdir. Shu munosabat bilan, ommaviy axborot vositalarining odamlarning tajovuzkor xatti-harakatlariga ta'siri bo'yicha hali ham bahsli muammo mavjud. Ushbu maqolada filmlarning ijtimoiy tarafdorlik, "insonparvarlik" ta'siri imkoniyatlari va dolzarb ijtimoiy muammolarni hal etishdagi samaradorligiga qaratilgan. Tadqiqotlar filmlarning odamlarning e'tiqodi va qarashlariga, stereotiplari va munosabatlariga ta'sirini ochib beradi. Filmlar gender va etnik stereotiplarga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin, odamlarning ayrim guruhlariga nisbatan munosabatni o'zgartirishi va turli masalalar bo'yicha yangi shakllangan fikrlarni keltirib chiqarishi mumkin. Shuningdek, muhojirlar haqidagi hamdardlik uyg'otuvchi filmni ko'rish ularga nisbatan ko'proq ijobiy munosabat uyg'otadi. Boshqa filmlar odamlarning chekishga bo'lgan munosabatiga va ularning chekishni tashlash niyatlariga ta'sir ko'rsatdi, ijobiy xayriya xabari bo'lgan seriya tomoshabinlarga o'zlarining xayr-ehsonlari haqida qaror qabul qilishga yordam berdi. Ijtimoiy ta'lim nazariyalari va ijtimoiy vakilliklarga asoslangan so'rovlar yordamida baholangan ko'rishda hissiy ishtirok etish ta'sir samaradorligini oshiradi; idrok qilish zarurati bilan bog'liq bo'lgan va diqqatni real dunyodan tasvirlangan dunyoga o'tkazish bilan tavsiflangan hikoyaga botirish transport nazariyasi doirasida ta'sir kuchini tushuntiradi.

Kino odamlarning muayyan masalalar bo'yicha fikrlarini yanada barqaror konstruksiyalarga

ta'sir qilmasdan o'zgartirishi mumkin. Filmlar boshqa mamlakatlarning obrazlarini yaratadi va ularga qiziqish uyg'otadi. Masalan, Yevropa filmlari yosh tomoshabinlarning Yevropaning boshqa davlatlari haqidagi g'oyalarini shakllantiradi.

Filmlarning bolalar va o'smirlarga turli ijobiy ta'sirlarini aniqlashga harakat qildik. Dramatik filmlar o'smirlarga qarama-qarshi jins va kattalar bilan ijtimoiy munosabatlar haqida o'rgatadi, ularning o'z-o'zini anglashiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va tajribalar ko'rsatganidek, etnik bag'rikenglikni oshiradi; gumanistik yo'naltirilgan filmlar bolalarning tengdoshlari bilan muloqot qilish ko'nikmalarini oshiradi, boshqalarga yordam berish va tushunish istagini oshiradi.

Ijobiy ta'sirning yorqin misollaridan biri bu Cli-fi filmlari bo'lib, ular bizni yaqin kelajakda nima kutishimiz mumkinligini aniq ko'rsatib beradi va eng qorong'u bashoratlardan qochish uchun nima qilish mumkinligi haqida o'ylash usullarini taklif qiladi. Shunday qilib, «Ertadan keyingi kun» (2004) filmini tomosha qilgandan so'ng, tomoshabinlar Yer ekologiyasi uchun mas'uliyatini va iste'molchilarning tabiatga munosabatini o'zgartirish zarurligini tan oldilar. Umuman olganda, iqlim masalalari bo'yicha filmlar namoyishi onlayn so'rovlar va ommaviy axborot vositalarida ushbu masalalar bo'yicha muhokamalar sonini oshiradi.

Shuni ta'kidlash kerakki, filmlarning ta'sirini tahlil qilishda ularning samaradorligi to'g'risidagi xulosalar turli xil afzallik va cheklovlarga ega bo'lgan turli xil uslubiy yondashuvlarning natijasidir. Kontentni tahlil qilish filmlar (masalan, Hindistonning stereotipik tasvirlari yoki olimlarning tasvirlari va joriy ilmiy g'oyalar tomonidan katta ma'lumotlar to'plamlarida translyatsiya qilingan tasvirlar, munosabat, stereotiplarni ochib beradi; ammo, auditoriyaga ta'sirning samaradorligi, kuchi va barqarorligi haqida savollar qolmoqda. Filmlarning ta'sirini tomoshabinlar so'rovi orqali tekshirish mumkin; shunga asoslanib, gender munosabatlari va ularning o'smirlarning kino tomosha qilish odatlari bilan o'zaro bog'liqligini o'rganish kabi insonning munosabati va uning tomoshabin tajribasi o'rtasidagi bog'liqlik haqida xulosalar chiqariladi. Eksperimental tadqiqotlarda ta'sir qilish effektlari filmdan oldingi va keyingi so'rovnomalar yordamida aniqlanadi; biroq, filmni ko'rishdan bir necha hafta oldin yoki keyin bir necha kun kabi sinov va film namoyishi o'rtasidagi vaqt oraliq'i tomoshabinlarga ta'sir qilish natijasida yuzaga keladigan natijalarning buzilishiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, odatda, vaqt o'tishi bilan yangi munosabatlar saqlanib qolganligi tekshirilmaydi. Ko'pincha filmlarning ta'siri eksperimental sharoitda tahlil qilinadi, unda ishtirokchilar faqat mavjud filmlardan qisqa kesilgan sahnalarni tomosha qilishadi, bu esa natijalarning ekstrapolyatsiyasini cheklaydi.

Bizning yondashuvimizning empirik yo'nalishiga ko'ra, maqsad aniq eksperimental tadqiqot asosida filmlarning ijobiy ta'siri bo'yicha yangi ma'lumotlarni olish edi. Maxsus tanlangan filmni tomosha qilgandan so'ng yoshlarning dolzarb ijtimoiy masalalarga munosabatidagi o'zgarishlarni aniqlash vazifasi qo'yildi. Ishtirokchilar mavjud badiiy filmning to'liq versiyasini tomosha qilishlari kerak edi. Tomoshabinlarning munosabatiga boshqa o'zgaruvchilar ta'sirini oldini olish uchun ular filmni tomosha qilishdan oldin va darhol sinovdan o'tkazildi. Takroriy sinov (birinchi ko'rishdan ikki hafta o'tgach) film tufayli yuzaga kelgan o'zgarishlarning barqarorligini aniqlash uchun mo'ljallangan edi.

Yoshlar orasida mashhur bo'lgan badiiy kino va teatr tomoshalari ularning rivojlanishiga ta'sirini aniqlashga harakat qildik..

Kognitiv rivojlanish:

Kino va teatrning yoshlar tarbiyasiga hissa qo'shishining asosiy usullaridan biri bu kognitiv rivojlanishdir. Turli hikoyalar, qahramonlar va madaniy muhitlarga ta'sir qilish tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Filmlar va spektakllar ko'pincha tomoshabinlardan ma'lumotni tahlil qilish, sharhlash va sintez qilishni talab qiladigan murakkab hikoyalarni taqdim etadi. Bu jarayon kognitiv qobiliyatlarni kuchaytiradi va turli mavzular va istiqbollarni chuqurroq tushunishga undaydi.

Madaniy xabardorlik:

Kino va teatr turli madaniyatlar, jamiyatlar va tarixiy davrlar uchun deraza bo'lib xizmat qiladi. Yosh tomoshabinlar inson tajribasining boyligi va xilma-xilligi haqida tushunchaga

ega bo'ladilar. Turli xil madaniy vakilliklarga ta'sir qilish stereotiplarni yo'q qilishga yordam beradi, hamdardlikni rivojlantiradi va global istiqbolni targ'ib qiladi. Dunyo bo'ylab hikoyalarga guvoh bo'lish orqali yoshlar yanada ochiq fikrli va madaniy jihatdan sezgir bo'lib qoladilar.

Hissiy intellekt:

Katta ekran yoki sahnada yaxshi tayyorlangan hikoyalarning hissiy ta'sirini inkor etib bo'lmaydi. Kino va teatr shodlik va kulgidan tortib qayg'u va hamdardlikgacha bo'lgan turli tuyg'ularni uyg'otish qudratiga ega. Ushbu hissiy tajribalar bilan shug'ullanish yoshlarda hissiy intellektni oshiradi. Tuyg'ularni tushunish va boshqarish qimmatli hayotiy ko'nikmalarga aylanadi, bu shaxsiy munosabatlar va ijtimoiy munosabatlarga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Aloqa maxorati:

Aktyorlik yoki sahna asari kabi teatr faoliyatida ishtirok etish samarali muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga sezilarli hissa qo'shishi mumkin. Drama to'garaklari yoki maktab spektakllariga jalb qilingan o'quvchilar o'zlarini ishonchli ifoda etishni, fikrlarini ifoda etishni va tengdoshlari bilan hamkorlik qilishni o'rganadilar. Ushbu ko'nikmalar sahnadan tashqariga chiqadi va akademik, professional va shaxsiy sharoitlarda bebahodir.

Ijtimoiy xabardorlik va mas'uliyat:

Kino va teatr ko'pincha ijtimoiy muammolarni hal qiladi, ijtimoiy adolat, axloq va axloqiy dilemmalar haqida munozaralarni keltirib chiqaradi. Bunday hikoyalar bilan tanishish yoshlarni o'z qadriyatlarini va e'tiqodlarini haqida fikr yuritishga undaydi. Bundan tashqari, qahramonlar harakatlarining oqibatlariga guvoh bo'lish ijtimoiy mas'uliyat hissini uyg'otadi. Kino va teatr hikoyalar orqali yosh avlodni jamiyatga ijobiy hissa qo'shish haqida qayg'uradigan faol fuqarolar bo'lishga ilhomlantirishi mumkin.

Ijodkorlik va tasavvur:

Kino ham, teatr ham ijodkorlik va tasavvurni rag'batlantiradi. Vizual hikoya qilish va teatr elementlaridan foydalanish yosh onglarga yangi g'oyalarni o'rganish, tushunchalarni tasavvur qilish va qutidan tashqarida o'ylash imkonini beradi. Ushbu san'at turlarining ijodiy jihatlari san'atga umrbod mehr uyg'otishi va yangicha fikrlovchi avlodni yetishtirishi mumkin.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, yosh avlod tarbiyasiga kino va teatrning ta'siri chuqur va serqirradir. Kognitiv rivojlanish va madaniy ongdan hissiy aql va ijtimoiy mas'uliyatgacha, bu san'at shakllari shaxslarning yaxlit o'sishiga yordam beradi. Kino va teatrni ta'lim o'quv dasturlariga integratsiyalash va ular bilan bog'liq tadbirlarda ishtirok etishni rag'batlantirish yoshlarga ijodkorlik, hamdardlik va inson tajribasini chuqur anglash bilan tobora murakkab bo'lib borayotgan dunyoda harakat qilish imkoniyatini beradi.